

WIKARIUSZ PARAFIALNY (łac. *vicarius paroecialis*), współpracownik → proboszcza, przydzielony do właśc. wypełniania pasterskiej posługi, w odniesieniu do całej → parafii czy określonej jej części, jak i w kilku par.; w. p. może być tylko kapłan.

W KPK 17 rozróżniano 5 rodzajów w.p.: aktualny, zarządca, substytut, pomocnik i współpracownik.

Wik. aktualny (*vicarius actualis*), nazywany wik. osoby mor., kuratusem (*vicarius curatus*), wieczystym (*vicarius perpetuus*), to kapłan, który wypełniał obowiązki duszpast. w par. zupełnie, tzn. pełnym prawem (*pleno iure*) złączonej z osobą moralną (kan. 471). Wik. aktualny z tytułu zastępstwa nazywany był wik., a z tytułu sprawowanego urzędu prob. parafii zak., czy kapitulnej. Przedstawiany był bpowi do ustanowienia przez przełożonego zakonnego, kapitułę lub in. osobę moralną. Po zbadaniu, czy kandydat posiadał wszystkie wymogi i przymioty (kan. 459), → ordynariusz udzielał mu instytucji kan.; wyjątkowo mianował go bp, jeśli posiadał przywilej pap. lub istniał zwyczaj prawny, albo uposażał go zastrzegając sobie prawo swobodnej nominacji (kan. 471 § 1). Do ważności ustanowienia wik. aktualnego wymagane było udzielenie instytucji kan. oraz złożenie wyznania wiary i przysięgi antymodernistycznej. Wik. aktualny posiadał władzę zwyczajną i własną, która nie podlegała ograniczeniu przez osobę mor.; do jego wyłącznych kompetencji należała troska o całe duszpasterstwo par. z wszystkimi obowiązkami i prawami należnymi prob. (kan. 471 § 4). Wik. aktualny, który był kapłanem pochodzącym z duchowieństwa diec., cieszył się stałością na urzędzie; mógł zostać usunięty przez ord. miejsca tylko na podstawie przyczyn określonych w prawie i w sposób przewidziany przy procedurze usuwania proboszcza. Wik. aktualny, będący członkiem duchowieństwa zak., był usuwalny; dla słusznej przyczyny mógł go usunąć bp powiadamiając jego przełożonego, lub przełożony zak., powiadamiając bpa (kan. 471 § 3).

Wik. zarządca (*vicarius oekonomus*), czyli administrator, zarządzał par. wakującą. Ustanawiał go ord. miejsca; w wypadku kapłana zak., czynił to za zgodą jego przełożonego (kan. 472, 1°). Wik. zarządca posiadał władzę zwyczajną i własną, którą tracił z chwilą objęcia par. w posiadanie przez nowego prob., zrzeczenia się lub usunięcia dokonanego przez biskupa. Wyposażony był w obowiązki i prawa prob., ale nie mógł czynić niczego dla szkody praw właściwych prob. i beneficjum par. (kan. 473 § 1). Ustupując z urzędu zobowiązany był, wobec dziekana lub kapłana wyznaczonego przez bpa, do przekazania nowemu prob. klucza do archiwum, inwentarza ksiąg, dokumentów i in. przedmiotów należących do par. oraz przedstawić rachunki za okres sprawowanego zarządu.

Wik. substytut, zastępca (*vicarius substitutus*), był kapłanem zastępującym prob. czasowo nieobecnego lub pozbawionego par. wyrokiem sądowym, od którego został wniesiony →

rekurs do Stolicy Apost. (kan. 474). Jeśli prob. chciał się oddalić z par. na dłużej niż tydzień wyznaczał wik. substytuta, którego zatwierdzał ord. miejsca oraz przełożony zak., jeśli prezentowany kapłan był zakonikiem (kan. 465 § 4). Po prawnym zatwierdzeniu wik. zastępca posiadał władzę prob., o ile ten lub ord. miejsca niczego nie wyłączyli; władza ta była zwyczajna i mogła być innym delegowana. Jeśli natomiast prob. dla nagłej i ważnej przyczyny musiał oddalić się z par. na dłużej niż tydzień, powinien wyznaczyć zastępcę i powiadomić o tym ord. miejsca (kan. 465 § 5); wówczas wik. zastępca posiadał władzę prob. jeszcze przed formalnym zatwierdzeniem i pozostawał na urzędzie dopóki ord. miejsca nie zarządził inaczej (Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Dubia soluta in plenariis comitiis emorum patrum. V. De vicariis substitutis et suppletibus quo ad assistentiam matrimoniis* (can. 465, §§ 4 et 5) z 14 VII 1922, AAS 14(1922) 527-528). Z kolei jeśli prob. oddalał się z par. na krócej niż tydzień musiał zabezpieczyć potrzeby par. pozostawiając kapłana pod swoją nieobecność, ale bez konieczności powiadomienia ord. miejsca (kan. 465 § 6). Taki zastępca nie posiadał władzy zwyczajnej, ale prob. mógł mu ją delegować do ogółu spraw; nie miał jednak ogólnej delegacji do asystowania przy zawieraniu małżeństw (Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa ad proposita dubia. I. De delegato episcopali quoad matrimonia* z 25 I 1943, AAS 35(1943) 58). W wypadku pozbawienia beneficjum proboszczowskiego wyrokiem sądowym, od którego prob. odwołał się do Stolicy Apost., wik. substytuta mianował ord. miejsca (kan. 1923 § 2). Wik. z chwilą ustanowienia miał pełnię władzy prob., chyba że bp wyłączył jakąś czynność. Wik. zastępca powinien mieć zapewnione odpowiednie utrzymanie przez prob., a w razie jego usunięcia przez ordynariusza.

Wik. pomocnik (*vicarius adiutor*) zastępował prob., który nie mógł właściwie wypełniać swoich obowiązków z racji starości, słabości umysłu, niedoświadczenia, ślepoty lub in. trwałej przyczyny. Mianowany był swobodnie przez ord. miejsca, a w wypadku kapłana zak. po uprzednim przedstawieniu przez przełożonego. Jeśli nie zaradzono inaczej, ord. wyznaczał część dochodów na jego utrzymanie (kan. 475 § 1). Wik. pomocnik, który zastępował prob. we wszystkich czynnościach, posiadał władzę zwyczajną (kan. 451 § 2, 2°) oraz wyposażony był w jego obowiązki i prawa, z wyjątkiem odprawiania Mszy *pro populo*, jeśli zaś miał zastępować prob. tylko w części, miał władzę delegowaną, a zakres jego kompetencji był ustalony w piśmie go ustanawiającym (kan. 475 § 2). W wypadku, kiedy prob. był przytomny, wypełnianie czynności przez wik. pomocnika uzależnione było od prob. i ord. (kan. 475 § 3).

Wik. współpracownik (*vicarius cooperator*) to kapłan pomagający prob., który z racji wielkiej liczby wiernych lub dla in. przyczyn, wg ord., nie mógł samodzielnie wypełniać

posługi duszpasterskiej. W celu zaradzenia potrzebom parafian można było mianować kilku kapłanów. Wik. współpracownik mógł być ustanowiony dla całej par. lub dla jej części (kan. 476 § 1-2); zakres jego kompetencji określony był w statutach diec., piśmie ord., zleceniu proboszcza. W wypadku, kiedy nie postanowiono inaczej, wik. współpracownik zastępował prob. i pomagał mu we wszystkich obowiązkach par., z wyłączeniem odprawiania Mszy św. *pro populo* (kan. 476 § 6). Na mocy sprawowanego urzędu nie mógł asystować przy zawieraniu małżeństw (Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa ad proposita dubia. I. De vicario cooperatore quoad matrimonia* z 31 I 1942, AAS 34(1942) 500, ale mógł otrzymać ogólną delegację (kan. 1096 § 1). Wik. współpracownik zobowiązany był do stałego przebywania w par. oraz, w miarę możliwości, do zamieszkania na plebanii (kan. 476 § 5); swoją posługę wykonywał pod władzą prob., który po ojcowsku nim kierował (kan. 476 § 7).

Status prawny w.p. uległ zmianie w wyniku nauczania Soboru Wat. II. Nakazano, aby między prob., a w.p. istniało braterskie współistnienie, kwitła wzajemna miłość i szacunek (CD 30). Kapłani, którzy będą sprawowali posługę duszpast. wśród wiernych mają być do tego odpowiednio przygotowani (CD 16; PO 19). W tym celu, na mocy dokumentów wykonawczych do postanowień soborowych, wprowadzono tzw. rok duszpast., podczas którego w.p. mieliby gruntowniej poznać metody duszpast., pogłębić wiedzę teol., mor. i liturg., oraz umocnić się w życiu duchowym i podzielić doświadczeniami apost. ze współbraćmi (ES 7). Rok duszpast. powinien ułatwić neoprezbiterom przejście z życia seminaryjnego do duszpasterstwa oraz osiągnięcia większej dojrzałości ludzkiej i kapłańskiej. W.p., którzy są młodymi kapłanami, mają być posyłani do par., w których prob. rzeczywiście zadba o właściwe wprowadzenie ich w duszpasterstwo (SCpC, *Litterae circulares ad Conferentiarum Episcopaliū Praesides de permanenti cleri, maxime iunioris, institutione et formatione secundum placita Congregationis Plenariae die 18 Octobris Anno 1968 habitae* z 4 XI 1969, AAS 62(1970) 123-134).

Na mocy postanowień KPK 83 w.p. może być ustanawiany, aby świadczył pomoc w wypełnianiu całej posługi par., w odniesieniu do całej par. lub jej części, do określonego zespołu wiernych par. lub w kilku par. (kan. 545 § 1). Mianowanie w.p. należy do swobodnej kompetencji bpa diec., który może wysłuchać prob. lub proboszczów par., dla których go ustanawia, oraz dziekana (kan. 547). Obowiązki i uprawnienia w.p. w sposób ogólny określają przepisy prawa kan., statuty diec., pismo bpa diec., a szczegółowo – polecenia prob., którego z racji urzędu jest on zobowiązany wspomagać w całej posłudze par., z wyjątkiem sprawowania Mszy św. za wiernych, oraz zastępować wtedy, kiedy wymagają tego okoliczności; jemu także

powinien regularnie przedkładać zamierzone lub podjęte poczynania duszpast. (kan. 548). W.p. ma obowiązek rezydowania w par. oraz prawo do corocznych miesięcznych wakacji (kan. 550 § 1 i 3). Dla słusznej przyczyny może zostać usunięty przez bpa diec. lub administratora diec. (kan. 552). W sytuacji wakatu par., jak również wtedy, gdy prob. – na skutek przeszkody – nie może wypełniać pasterskiej posługi, kierowanie par., przed ustanowieniem administratora par., w.p. przejmuje tymczasowo, a gdy jest ich kilku, najstarszy nominacją; o zaistniałej sytuacji powiadamia ord. miejsca (kan. 541).

J. Młynarczyk, *Prawo kościelne według Kodeksu Piusa X*, Sd 1918, I 136-139; I. Grabowski, *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lw 1927², 279-282; E. Eichmann, *Lehrbuch des Kirchenrechts auf Grund des Codex Iuris Canonici. Einleitung, Allgemeiner Teil, Personenrecht*, Pa 1929, I 256-260; F. Cappello, *De vicario substitute*, Periodica 29(1930) 216-221; U.S. Wagner, *Parochial substitute vicars and supplying priests. A commentary with historical notes*, Wa 1947, 14-16, 20-38; P.M. Calcaterra, *De vicario adiutore*, Na 1955, 17-18, 75-146; Bączkowiec I 595-603; L. Bender, *De parochis et vacariis paroecialibus. Commentarius in canones 451-478*, R 1959, 207-250; E. Przekop, *Przewodnik duszpasterski według Kodeksu Jana Pawła II*, O 1989, 27-30; E. Sztafrowski, *Wikariusze parafialni w prawie kodeksowym*, PK 34(1991) nr 1-2, 55-85; Sitarz SPK 94-195; A. Słowikowska, *Kompetencje koordynacyjne proboszcza. Wybrane zagadnienia*, RNPr 20(2010) nr 2, 205-206; R. Kantor, *Rola i zadania w.p. Studium kanoniczno-pastoralne*, Tw 2011, 13-23, 97-102; M. Sitarz, EK t. XX, kol. 570-572.

Mirosław Sitarz